

**Міністерство освіти і науки України
Уманський національний університет
Всеукраїнський науковий інститут селекції
Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАНУ
Українське товариство генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова**

**МАТЕРІАЛИ XV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

«СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНА НАУКА І ОСВІТА»

(Парієві читання)

18–20 березня 2026 року

Умань – 2026

Селекційно-генетична наука і освіта (Парієві читання). Матеріали XV Міжнародної наукової конференції (18–20 березня 2026 р.). Умань, 2026. 188 с.

У збірнику тез висвітлено результати наукових досліджень науковців України, Великої Британії, Молдови з актуальних питань генетики, селекції рослин і біотехнології.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Полторецький С. П. – д. с. г.-н., професор, академік АН ВО України
(*відповідальний редактор*);
Рябовол Л. О. – д. с.-г. н., професор (*заступник відповідального редактора*);
Сержук О. П. – к. с.-г. н., доцент (*відповідальний секретар*);
Білоножко В. Я. – д. с.-г. н., професор, ЧНУ ім. Б. Хмельницького;
Господаренко Г. М. – д. с.-г. н., професор;
Грабовий В. М. – к. біол. н., с. н. с., НДП «Софіївка» НАНУ;
Діордієва І. П. – д. с.-г. н., доцент, УНУ;
Єщенко В. О. – д. с.-г. н., професор;
Карнаух О. Б. – к. с.-г. н., доцент;
Копитко П. Г. – д. с.-г. н., професор;
Кравченко В. С. – к. с.-г. н., доцент;
Крижанівський В. Г. – к. с.-г. н.;
Кунах В. А. – д. біол. н., професор, член-кореспондент НАНУ, ІМБГ НААНУ;
Любченко А. І. – к. с.-г. н., доцент;
Любченко І. О. – к. с.-г. н.;
Новак Ж. М. – к. с.-г. н., доцент;
Парій М. Ф. – к. біол. н., ВНІС;
Рябовол Я. С. – д. с.-г. н., доцент;
Третьякова С. О. – к. с.-г. н., доцент;
Черно О. Д. – к. с.-г. н., доцент;
Якимчук Р. А. – д. біол. н., професор, член-кореспондент НАНУ,
НДП «Софіївка» НАНУ;
Яценко А. О. – к. с.-г. н., професор.

***Рекомендовано до друку вченою радою факультету агрономії УНУ,
протокол № 7 від 29.04.2026 р.***

За достовірність опублікованих матеріалів відповідальність несуть автори.

7. Fernández-Aparicio, M., Del Moral, L., Muños, S., Velasco, L., & Pérez-Vich, B. (2022). Genetic and physiological characterization of sunflower resistance provided by the wild-derived OrDeb2 gene against highly virulent races of *Orobanche cumana* Wallr. *Theoretical and Applied Genetics*, 135(2), 501–525. <https://doi.org/10.1007/s00122-021-03979-9>
8. Kaya, Y., Şahin, S., & Necmi, N. (2020). Yield determination of some broomrape-resistant sunflower hybrids in drought conditions in Trakya region, Turkey. In *Proceedings of the II International Agricultural, Biological & Life Science Conference* (pp. 1249–1254). Edirne, Turkey. https://www.researchgate.net/publication/330825259_Determining_of_Yield_Performances
9. Kaya, Y., Evcı, G., Pekcan, V., & Gücer, T. (2004). Determining new broomrape-infested areas, resistant lines and hybrids in Trakya region of Turkey. *Helia*, 27, 211–218. <https://doi.org/10.2298/HEL0440211K>
10. Păcureanu-Joita, M., Ciucă, M., & Sava, E. (2012). Broomrape (*Orobanche cumana* Wallr.), the most important parasite in sunflower: virulence, race distribution, host resistance. In *Proceedings of the 18th International Sunflower Conference* (pp. 1052–1057). Mar del Plata, Argentina.
11. Păcureanu-Joita, M., Raranciuc, S., Procopovici, E., Sava, E., & Năstase, D. (2008). The impact of the new races of broomrape (*Orobanche cumana* Wallr.) parasite in sunflower crop in Romania. In *Proceedings of the 17th International Sunflower Conference* (Vol. 1, pp. 225–230). Córdoba, Spain.
12. Molinero-Ruiz, M. L., & Melero-Vara, J. M. (2014). Virulence and aggressiveness of sunflower broomrape (*Orobanche cumana*) populations overcoming the Or5 gene. In G. J. Seiler (Ed.), *Proceedings of the International Sunflower Conference* (pp. 165–169). Fargo, ND, USA.

РОЛЬ АМАТОРСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ХУРМИ В УКРАЇНІ

А. М. Шкіндер-Барміна^{1,2}, І. В. Балян¹

¹Інститут аграрних ресурсів та регіонального розвитку НААН, Україна

²Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, Україна

E-mail: annaskinder198@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-8818-7820;

ORCID ID:0000-0002-6361-3782

Вступ. Хурма (*Diospyros* spp.) є перспективною субтропічною плодовою культурою, яка останніми роками привертає дедалі більшу увагу українських садівників і науковців. Це зумовлено високою харчовою та біологічною цінністю плодів, стабільним попитом на внутрішньому ринку, а також потенційними можливостями експорту. Плоди хурми характеризуються високим вмістом цукрів, вітамінів, антиоксидантів і біологічно активних речовин, що визначає їх значну дієтичну та лікувально-профілактичну цінність.

Традиційно хурму вирощують у країнах із теплим кліматом, зокрема в Китаї, Японії, Туреччині, Іспанії, Італії та США. В Україні ця культура тривалий час вважалася малоперспективною для широкого вирощування через обмежену зимостійкість більшості сортів.

Аматорська селекція хурми в Україні активізувалася на початку ХХІ століття під впливом кількох чинників, зокрема кліматичних змін, підвищення середньорічних температур, зростання інтересу до вирощування екзотичних плодкових культур, доступності імпортного посадкового матеріалу та розвитку інформаційних мереж, що сприяють обміну практичним досвідом між садівниками. У зв'язку з цим узагальнення досвіду аматорської селекції хурми та оцінка її ролі у формуванні адаптивного генофонду культури в Україні є актуальним науково-практичним завданням. Метою дослідження стало узагальнення сучасного досвіду аматорської селекції хурми (*Diospyros* spp.) в Україні, визначення її ролі у формуванні адаптивного генофонду культури, розширенні ареалу вирощування та визначенні перспективних форм, придатних для подальшого використання у селекційній та виробничій практиці.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження слугували наукові публікації, інформаційні джерела з питань інтродукції та селекції хурми, а також узагальнені результати практичного досвіду вирощування культури у приватних господарствах різних регіонів України. У роботі використано методи аналізу та узагальнення наукової літератури, порівняльний аналіз результатів інтродукції та селекції хурми, а також описовий метод для систематизації напрямів аматорської селекційної роботи.

Результати та обговорення. Інтродукція та селекція хурми (рід *Diospyros*) в Україні є важливим напрямом розвитку плодкових культур у зв'язку зі зміною клімату, розширенням ареалу теплолюбних рослин і зростанням попиту на нішеву високовартісну плодovu продукцію. Особливу роль у формуванні вітчизняного сортименту відіграла селекційна робота науковців Нікітського ботанічного саду (К.Ф.Костенко, О.К.Пасенков, І.М.Рябов, В.К.Черняєв), що в поєднанні з результатами досліджень Олександра Дерев'янка, заклало підґрунтя адаптивної селекції хурми для умов Лісостепу та південних регіонів України.

Основними видами, залученими до селекційного процесу, стали *Diospyros kaki* (хурма східна), *Diospyros virginiana* (хурма віргінська) та *Diospyros lotus* (хурма кавказька). Поєднання господарсько цінних ознак цих видів дало змогу створити гібридні форми з підвищеною морозостійкістю, стабільною врожайністю та високими смаковими якостями плодів (Дерев'янка В., 20219, Дерев'янка Н. та інш., 2018, Косенко І. С., 2018).

У сучасних умовах важливу роль у розширенні генофонду плодкових культур відіграє аматорська селекція, значення якої особливо зростає за обмеженого фінансування державних інтродукційних програм і вузької спеціалізації наукових установ. Це стосується насамперед відносно нових для України культур, до яких належить хурма. Діяльність приватних садівників сприяє накопиченню практичного досвіду вирощування цієї культури в різних

грунтового-кліматичних умовах, що створює передумови для формування адаптивного селекційного матеріалу.

Активний розвиток аматорської селекції хурми в Україні спостерігається з початку 2000-х років. Це значною мірою зумовлено кліматичними змінами, підвищенням середньорічних температур, зростанням інтересу до вирощування нетрадиційних плодкових культур, а також доступністю імпортованого посадкового матеріалу. Важливим фактором стала й поява спеціалізованих інформаційних ресурсів та спільнот садівників, які сприяють обміну досвідом, поширенню практичних знань і популяризації культури.

Основою аматорської селекційної роботи стали сорти та гібриди, створені в попередні роки, зокрема міжвидові форми на основі *Diospyros kaki* та *Diospyros virginiana*. Значна частина практичної роботи пов'язана з вирощуванням сіянців, отриманих від міжвидових гібридів, та їх подальшим відбором за комплексом господарсько цінних ознак. У процесі багаторічних спостережень садівники здійснюють добір рослин, що відзначаються підвищеною зимостійкістю, скороплідністю, стабільним плодоношенням, крупноплідністю та покращеними смаковими властивостями плодів. Такий підхід сприяє формуванню локальних популяцій хурми, адаптованих до конкретних мікрокліматичних умов вирощування.

Важливим напрямом діяльності приватних садівників є також випробування інтродукованих зарубіжних сортів, у тому числі нетерпких форм східної хурми, що належать до групи типу Fuu. У результаті багаторічних спостережень накопичується значний масив даних щодо їх зимостійкості, стійкості до несприятливих погодних умов, особливостей фенології та стабільності плодоношення. Такі спостереження дозволяють оцінити перспективність окремих сортів для вирощування в різних регіонах України.

У процесі тривалого культивування хурми виявляються окремі рослини з покращеними господарськими характеристиками, зокрема раннім досяганням плодів, підвищеною морозостійкістю або крупноплідністю. Такі екземпляри підлягають клоновому добору та розмножуються вегетативним способом, після чого поширюються серед інших садівників. Подібна практика сприяє поступовому формуванню локальних адаптованих форм культури.

Завдяки діяльності аматорів хурма поступово поширюється за межі традиційних районів вирощування. Якщо раніше культура була зосереджена переважно у Закарпатті та південних областях, то нині її успішно вирощують і в центральних регіонах України. Особливо цінними є форми, отримані з участю *Diospyros virginiana*, які демонструють підвищену морозостійкість і здатні витримувати зниження температури до $-27...-30$ °C, що значно розширює можливості культивування цієї культури. Так, Валерій Черняєв був ентузіастом-селекціонером, який працював з гібридними формами хурми та передавав насіння і матеріал для подальшої селекції іншим дослідникам. Одним із результатів цієї роботи став сорт Пам'ять Черняєва.

Водночас аматорська селекція має певні обмеження, зумовлені відсутністю системного генетичного контролю та стандартизованої методики оцінювання

селекційного матеріалу. Ознаки в насінневому потомстві часто характеризуються значною мінливістю, а більшість перспективних форм не проходять офіційної процедури державного сортовипробування. Крім того, результати селекційної роботи нерідко недостатньо документуються, що ускладнює їх подальше використання в наукових дослідженнях.

З огляду на це перспективним напрямом розвитку селекції хурми в Україні є налагодження співпраці між приватними садівниками та науковими установами. Така взаємодія може передбачати передачу перспективних форм на державне сортовипробування, створення регіональних колекцій генофонду та організацію спільних дослідних ділянок для довготривалих польових випробувань. Поєднання широкої емпіричної бази аматорської селекції з науковими методами досліджень сприятиме формуванню конкурентоспроможного вітчизняного сортименту хурми та подальшому розвитку цієї культури в Україні.

Висновки. Аматорська селекція хурми в Україні є важливим чинником адаптації культури до нових ґрунтово-кліматичних умов. Вона забезпечує розширення генофонду, формування локально стійких форм та популяризацію культури серед виробників. За умови інтеграції з науковими установами аматорський сектор може стати джерелом цінного селекційного матеріалу для створення нових конкурентоспроможних сортів хурми української селекції.

Література:

1. Дерев'янку, В. (2019). Хурма в Україні. Характеристика інтродукованих видів і перспективи їх господарського використання. *Садівництво і виноградарство. Технології та інновації*, 3, 77–81.
2. Дерев'янку, Н., Опалко, О., Дерев'янку, В., et al. (2018). Вихідний матеріал для селекції хурми (*Diospyros* spp.) на зимостійкість. *Автохтонні та інтродуковані рослини*, 14. <https://doi.org/10.37555/.14.2018.173273>
3. Косенко, І. С. (2018). Зимостійкість хурми в умовах Південного Степу України. In *Вплив змін клімату на онтогенез рослин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (3–5 жовтня 2018 р., Миколаїв)*, 177–178.

УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД МОРФОРЕГУЛЯТОРІВ І ФУНГІЦИДІВ У ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОМУ

В. С. Яшник, В. С. Кравченко

Уманський національний університет, Україна

ORCID ID: 0009-0005-0027-580X; ORCID ID:0009-0003-7617-7494

Культура озимого ячменю займає важливе місце у сучасному землеробстві, забезпечуючи продукти харчування, високоякісні фуражні ресурси і сировину для переробної промисловості. В умовах Лісостепу Правобережного

ЗМІСТ

О. А. Войняк	ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ПІВДЕННОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ ЦУКРОВОГО СОРГО.....	3
Д. Е. Гинга, С. В. Рогальський	УРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ.....	4
І. Л. Дениско	ГІБРИДИ ПЕРШОГО ПОКОЛІННЯ ТРОЯНД СОРТУ ‘РЕАСЕ’: ПІДСУМКИ ІНТРОДУКЦІЇ.....	7
І. П. Діордієва, М. М. Бабій, Л. В. Прокопчук, Р. В. Токарський	УСПАДКУВАННЯ СЕЛЕКЦІЙНО-ЦІННИХ ОЗНАК ГІБРИДАМИ F ₁ <i>TRITICUM AESTIVUM</i> L. × <i>TRITICUM SPELTA</i> L.....	10
О. В. Дубчак, Л.Ю. Паламарчук	ПРОДУКТИВНІСТЬ СТЕРИЛЬНИХ ГІБРИДІВ <i>BETA VULGARIS</i> L. ЗАЛЕЖНО ВІД ПОХОДЖЕННЯ ЗАПИЛЮВАЧА.....	13
V. I. Emelyanov, R. V. Kovbasenko, O. P. Boboshko, Yu. V. Symonenko, O. Yu. Nyporko, V. V. Schwartz	DEVELOPMENT OF AN IN VITRO MODEL SYSTEM FOR STUDYING THE ADAPTATION OF TOMATO CELLS TO UV-B RADIATION.....	18
О. І. Жук	ПРОДУКТИВНІСТЬ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ У ПОСІВІ ЗА УМОВ ПОСУХИ....	23
І. В. Заморський	ОСОБЛИВОСТІ МОРФОГЕНЕЗУ БРУНЬОК ЯБЛУНІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ ОБРІЗУВАННЯ.....	27
В. В. Кириленко, Т. І. Муха, О. В. Гуменюк, Ю. М. Судденко, Л. А. Мурашко, В. Я. Сабадин	АНАЛІЗ F ₂ ПШЕНИЦІ М’ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА СТІЙКІСТЮ ПРОТИ БОРОШНИСТОЇ РОСИ ТА СЕПТОРІОЗУ ЛИСТЯ.....	31
М. В. Кириєнко, В. В. Заморський, Л. Л. Новак	ЗИМОСТІЙКІСТЬ СТОЛОВИХ І ТЕХНІЧНИХ СОРТІВ ВИНОГРАДУ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ.....	33

<p><i>Я. С. Рябовол, В. В. Панченко, Л. О. Рябовол</i></p>	<p>СЕЛЕКЦІЯ СОНЯШНИКА НА КОРОТКОСТЕБЛОВІСТЬ.....</p>	<p>138</p>
<p><i>В. І. Січкарь, Г. Д. Лаврова, С. В. Коблай, Т. О. Джус</i></p>	<p>ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕКЗОТИЧНОГО ГЕНЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ В СЕЛЕКЦІЇ ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР.....</p>	<p>140</p>
<p><i>S. N. Tofan, V. I. Cornea, I. D. Vasca</i></p>	<p>BREEDING OF SEEDLESS GRAPEVINE VARIETIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA.....</p>	<p>147</p>
<p><i>Г. Л. Устинова, А. І. Юрченко, Ю. О. Куманська, І. М. Сидорова</i></p>	<p>АДАПТИВНІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗА ПАРАМЕТРАМИ ГОМЕОСТАТИЧНОСТІ ТА СЕЛЕКЦІЙНОЇ ЦІННОСТІ КІЛЬКОСТІ ЗЕРЕН</p>	<p>153</p>
<p><i>С. М. Холод, Ю. Г. Іллічов</i></p>	<p>КІЛЬКІСТЬ ПРОДУКТИВНИХ СТЕБЕЛ СОРТОЗРАЗКІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ГЕНОТИПУ ТА ПОГОДНИХ УМОВ РОКУ ДОСЛІДЖЕНЬ.....</p>	<p>157</p>
<p><i>E. Ceban, C. Cristina</i></p>	<p>VALUABLE SOUR CHERRY HYBRIDS ADAPTED TO THE PEDOClimATIC CONDITIONS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA.....</p>	<p>161</p>
<p><i>М. С. Чекалова, О. А. Афіногенов, І. С. Замбріборц, О. Л. Шестопал</i></p>	<p>ВВЕДЕННЯ В КУЛЬТУРУ <i>IN VITRO</i> ПЕРСПЕКТИВНИХ СОРТІВ ГЕЙХЕР (<i>HEUCHERA</i> <i>SPP.</i>)</p>	<p>166</p>
<p><i>Я. Ю. Шарипіна, І. Ю. Боровська, В. О. Бабич, Я. Ф. Парій</i></p>	<p>РІЗНОМАНІТТЯ ІЗОЛЯТІВ ВОВЧКА <i>OROVANÇHE CUMANIA WALLR.</i> 2025 РОКУ В УКРАЇНІ.....</p>	<p>173</p>
<p><i>А. М. Шкіндер- Барміна, І. В. Балян</i></p>	<p>РОЛЬ АМАТОРСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ХУРМИ В УКРАЇНІ.....</p>	<p>179</p>
<p><i>В. С. Яшник, В. С. Кравченко</i></p>	<p>УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД МОРФОРЕГУЛЯТОРІВ І ФУНГІЦИДІВ У ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОМУ</p>	<p>182</p>